

УДК 347.77

С.П. Филь,
здобувач ДНДІ МВС України

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МИТНОМУ КОРДОНІ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті аналізуються норми розділу XIV “Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України” Митного кодексу України та Регламенту Ради ЄС 608/2013 від 12 червня 2013 р. про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності. Визначаються основні відмінності між національним та європейським законодавством в частині митного захисту прав інтелектуальної власності. Для їх подолання надаються пропозиції та доповнення до вітчизняної митної законодавчої бази.

Ключові слова: захист прав інтелектуальної власності, Митний кодекс України, Регламент Ради ЄС, Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

В статье анализируются нормы раздела XIV “Содействие защите прав интеллектуальной собственности при перемещении товаров через таможенную границу Украины” Таможенного кодекса Украины и Регламента Совета ЕС 608/2013 от 12 июня 2013 о таможенном контроле за соблюдением прав интеллектуальной собственности. Определяются основные различия между национальным и европейским законодательством в части таможенной защиты прав интеллектуальной собственности. Для их преодоления предоставляются предложения и дополнения в отечественную таможенную законодательную базу.

Ключевые слова: защита прав интеллектуальной собственности, Таможенный кодекс Украины, Регламент Совета ЕС, Соглашение об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом.

Paper analyzes the rules of Section XIV “Promoting intellectual property rights protection when moving goods across the customs border of Ukraine” of the Customs Code of Ukraine and the Regulation (EU) No 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights. The basic distinction between national and European legislation in terms of customs protection of intellectual property rights. To overcome them several suggestions and amendments to the national customs legislation are provided.

Keywords: intellectual property rights, the Customs Code of Ukraine, Council Regulation EC, Association Agreement between Ukraine and the European Union.

Застосування адміністративних процедур на митному кордоні для захисту прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ) визначене нормами міжнародної Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) 1994 р., що керується Світовою організацією торгівлі (далі – СОТ) [1]. Угода ТРИПС вимагає від країн – членів СОТ установлювати справедливі й рівні для всіх процедури захисту ПІВ, які не будуть необґрунтовано обтяжливими, складними

або витратними, а також не обмежуватимуться в часі для вжиття дій. Так, 5 лютого 2008 р. у Женеві Україна підписала Протокол про приєднання до Угоди про створення СОТ, який набув чинності на території нашої держави 16 травня 2008 р. [2].

Як член СОТ Україна поступово імплементувала до національного законодавства норми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності на митному кордоні, а саме Регламент Ради Європейського Союзу № 1383/2003 про митні заходи щодо товарів з підозрою на порушення певних ПІВ та заходи, що мають уживатися до товарів, які порушують такі права.

У світлі економічного, комерційного і законодавчого розвитку та для посилення контролю за дотриманням ПІВ митницями, а також з метою забезпечення належної правової визначеності 12 червня 2013 р. Європейський Парламент та Рада ЄС в місті Страсбург прийняли новий Регламент ЄС № 608/2013 з питань митного забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності (далі – Регламент ЄС № 608/2013) [3], припинивши дії Регламенту Ради ЄС № 1383/2003.

У процесі євроінтеграції України шляхом впровадження європейських стандартів життя та виходу нашої держави на провідні позиції у світі, вихід на міжнародні ринки, насамперед на ринок Європейського Союзу (далі – ЄС), актуальним завданням сьогодення є проведення реформи захисту ПІВ.

Підписана 27 червня 2014 р. у місті Брюссель Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає істотних коригувань регуляторних практик України, зокрема у сфері захисту прав інтелектуальної власності [4]. Для забезпечення гармонізації національного законодавства до законодавства ЄС уряд власним розпорядженням від 17 вересня 2014 року № 847-р затвердив план основних заходів з імплементатії Угоди про асоціацію на 2014-2017 рр. [5]. Пізніше український уряд затвердив розпорядженням від 22 квітня 2015 р. № 391-р перелік актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі, імплементатія яких здійснюється згідно із схваленими планами [6]. Для гармонізації питань захисту ПІВ на митному кордоні згідно зазначеного переліку Україна зобов'язалась імплементувати Регламент ЄС № 608/2013 та Імплементатійний Регламент Комісії (ЄС) № 1352/2013 від 4 грудня 2013 р., яким встановлюються форми документів, передбачені Регламентом (ЄС) № 608/2013.

В 2016 р. Кабінет Міністрів України доповнив прийняте урядове розпорядження від 17 вересня 2014 року № 847-р планом заходів з імплементатії розділу IV “Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею” Угоди про асоціацію на 2016–2019 рр., затвердженого розпорядженням від 18 лютого 2016 р. № 217-р, в якому відповідно до п. 38 цього Плану Міністерство фінансів України спільно з Державною фіскальною службою та Державною службою інтелектуальної власності до кінця 2018 р. зобов'язані імплементувати Регламент ЄС № 608/2013 та Регламент Комісії ЄС 1352/2013 від 4 грудня 2013 р. [7].

Досвід країн-членів Європейського Союзу з питань митного забезпечення захисту ПІВ вивчали такі науковці як І.М. Бенедисюк, Н.В. Волкова, В.П. Жванова, У.В. Кмецінська, І.М. Коросташова, Ю.О. Медвідь, Е.С. Молдаван, О.О. Пунда, В.О. Хома, Г.О. Швець, О.В. Яковенко тощо. Однак, незважаючи на доволі широкий спектр дослідження науковцями цього питання, фрагментально розкритими залишаються питання відповідності норм національного митного законодавства стосовно захисту права інтелектуальної власності європейським стандартам та вимогам, що детермінує актуальність обраної теми дослідження.

Ось чому метою статті є порівняльний аналіз норм розділу XIV “Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний

кордон України” Митного кодексу України (далі – МК України) та Регламенту Ради ЄС 608/2013 від 12 червня 2013 р. про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності; визначення основних відмінностей між національним та європейським митними законодавством в частині митного захисту ПІВ; запропонування рекомендацій та доповнень до законодавчої бази для подолання вказаних проблем.

Усвідомлюючи всю важливість результатів творчої та інтелектуальної діяльності для розвитку культури та її різноманітності, для сприяння дослідженням, інновації та створенню нових підприємств, зокрема малого та середнього бізнесу, та з метою закриття доступу до ринків контрафактних та піратських товарів та опанування незаконної торгівлі без шкоди для легальної, ЄС ініціював розроблення єдиних правових заходів для створення належної нормативно-правової бази для боротьби проти порушень ПІВ на всій території Євросоюзу.

Нині на території Євросоюзу прийнятий оновлений Єдиний митний кодекс ЄС, затверджений Регламентом Ради ЄС № 952/2013 від 9 жовтня 2013 р. [8]. Не дивлячись на те, що цей кодекс прийнятий ще в 2013 р., його основна частина положень набула чинності тільки з 1 червня 2016 року. Новий митний кодекс передбачає поступовий перехід Євросоюзу на єдину митну систему ЄС і створення єдиних баз даних для країн-членів ЄС до 2020 р. Вищезгаданий кодекс встановлює загальні митні правила і процедури, які забезпечують здійснення торгівлі товарами між ЄС з іншими країнами, а для забезпечення захисту ПІВ. Незважаючи на існування кодифікованого акту питання забезпечення дотримання ПІВ на митному кордоні в ЄС регламентується додатково прийнятим не кодифікованим актом – Регламентом ЄС № 608/2013, який вступив в дію з 1 січня 2014 р. [3].

Деякою мірою слід погодитись з позицією науковців І. Бенедисюка, Б.І. Бабанка, О.В. Миронової, О.О. Пунди, Е.С. Молдована, які стверджують, що механізм захисту ПІВ митними органами на території ЄС гармонізований у всіх країнах-членах ЄС [9, с. 16–20; 10, с. 66–71; 11, с. 111–114].

Незважаючи на те, що Регламент встановлює єдиний підхід митного захисту ПІВ, він не впливає на національне законодавство або законодавство ЄС щодо інтелектуальної власності або закони держав-членів, пов'язані з кримінально-процесуальними процедурами. Також, він не встановлює розмір тп вид адміністративних стягнень за порушення митних правил за фактом ввезення або вивезення товарів, що порушують ПІВ.

На відміну від ЄС в Україні питання щодо сприяння захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України регламентується положеннями розділу XIV “Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України” МК України 2012 р. [12, ст. 397–403]. Прийнятий МК України є імплементацією положень Угоди ТРІПС щодо захисту ПІВ та відтворенням норм законодавства Євросоюзу щодо запобігання порушенням ПІВ та боротьби з контрафактним та піратськими товарами. Що стосується сфери застосування Регламенту ЄС № 608/2013, то він визначає основні умови і процедуру дій європейських митних органів, при переміщенні товарів, які підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності, підлягають, або повинні підлягати під дію митного нагляду або митного контролю на митній території ЄС [3, ст. 1].

Так у МК України визначають наступні терміни: “об’єкт права інтелектуальної власності”, “правовласник”, “контрафактні товари” [12, ст. 4]. В сучасному МК України до об’єкти ПІВ відносять об’єкти авторського права і суміжних прав,

винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення (зазначення походження товарів) та сорти рослин.

На відміну від МК України Регламент ЄС № 608/2013 розширює цей перелік об'єктів ПІВ, на які поширюється захист митниць. До них відносяться товарні знаки; авторські права та суміжні права; патентні права (винаходи, корисні моделі); промислові зразки; комерційні найменування; географічні зазначення; сертифікати лікарських засобів і рослин; сорти рослин; топографія напівпровідникового виробу [3, ст. 2].

Окрім визначення поняття “право інтелектуальної власності” “контрафактні товари” та “правовласник” в Регламенті ЄС № 608/2013 тлумачить поняття “торгова марка”, “промисловий зразок”, “найменування місця походження товару”, “піратські товари”, “товари, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності”, “заява”, “національна заява”, “Союзна заява”, “заявник”, “утримувач рішення”, “утримувач товарів”, “декларант”, “знищення”, “митна територія Європейського Союзу”, “випуск товарів”, “мала партія”, “швидкопсувні товари” та “виключна ліцензія”.

Нині серед науковців найбільш дискусійними залишаються питання щодо звуженого переліку об'єктів ПІВ, який визначає національний законодавець на відміну від європейського, та відсутності поняття в національному митному законодавстві піратських товарів [13, с. 44–48; 14, с. 40–44]. Оскільки тільки в Законі України “Про авторське право і суміжні права” закріплено визначенні поняття “піратство”, яке визначає порушення авторського права і суміжних прав, тобто опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів [15, ст. 50]. Таке тлумачення дає можливість визначити піратство як контрафактні товари.

Для усунення цієї прогалини народними депутатами та на виконання Угоди про асоціацію й плану заходів зареєстровано законопроект “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України” від 06.05.2016 № 4614 [16]. Оприлюднений законопроект пропонує: 1) розширити перелік об'єктів ПІВ, захист яких здійснюватиметься під час переміщення товарів через митний кордон України, а саме: фірмові найменування, та компоновання (топографії) інтегральних мікросхем; 2) надати нове визначення термінам “товари, що порушують права інтелектуальної власності”, “контрафактні”, “піратські товари” та “інші товари, що порушують права інтелектуальної власності”; 3) розширити коло осіб, які можуть звернутися за захистом прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України; 4) розширити перелік митних режимів, при поміщенні у які до товарів застосовуються заходи захисту прав інтелектуальної власності; 5) не застосовувати заходи щодо захисту прав інтелектуальної власності до так званого “паралельного імпорту” та до товарів, що переміщуються через митний кордон України у митному режимі транзиту; 6) передбачити можливість встановлення механізму застосування гарантій з метою запобігання недобросовісному використанню прав інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; 7) посилити заходи щодо запобігання та протидії переміщенню контрафактних товарів у міжнародних поштових відправленнях або міжнародних експрес-відправленнях, зокрема шляхом запровадження особливого порядку знищення невеликих партій товарів, щодо яких існує підозра у порушенні прав інтелектуальної власності; 8) запровадити можливість дострокового випуску товарів, митне

оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності.

З огляду на такий позитивний намір законодавця удосконалити захист ПІВ органами доходів та зборів України ми не можемо відмітити прогалини, які пов'язані в першу чергу із виключенням в переліку об'єктів ПІВ сертифікатів лікарських засобів і рослин. Також законотворчі виключають поняття “мала партія” та “швидкопсувні товари”, що створює неоднозначність при вирішенні спорів. Адже, визначивши поняття “мала партія” – поштовий або кур'єрський вантаж, який містить три одиниці або менше, або має загальну вагу менше двох кілограм, та “швидкопсувні товари” – товари, які можуть зіпсуватися у разі їх тримання строком до 20 днів з дати призупинення випуску або затримання допомогло б уникнути конфліктів між правовласниками та органами доходів та зборів. Виходячи з чого пропонуємо внести відповідні зміни до МК України.

Також Регламент ЄС № 608/2013 запроваджує єдині інформаційні ресурси обміну інформацією та даними між митними органами для всіх країн-членів ЄС. Даними та інформацією, необхідно обмінюватися оперативно з метою ефективної боротьби з поставками товарів, що порушують ПІВ. Такі дані та інформація можуть стосуватися конфіскації, тенденцій та загальної інформації про ризики, в тому числі щодо товарів, які транзитуються через територію ЄС, і які походять з або призначені для перевезення на території третіх країн [3, ст. 22].

Наша країна підтримує таку позицію і в указаному вище законопроекті включає це положення у вигляді: “Інформація про об'єкти права інтелектуальної власності, зареєстровані в митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, доводиться до органів доходів і зборів через інформаційні системи центрального органу виконавчої влади”. Більше того, для забезпечення ідентифікації товарів, що порушують ПІВ, митниці можуть використовувати додаткові інформаційні ресурси [16].

Варто наголосити на ще одній відмінності національного законодавства від європейського, яка дозволяє митному органу повідомити заявника про своє рішення щодо задоволення або відхилення заяви протягом 30 робочих днів з моменту отримання такої заяви. У випадку відхилення, митниці повинні вказувати причини свого рішення та надати інформацію про процедуру оскарження [3, ст. 9]. В українському законодавстві цей строк встановлений сумарно не більше 20 робочих днів.

Продовжуючи аналіз цих актів, відмічаємо їх схожість в частині строку подачі митниками повідомлення про призупинення випуску або затримання товарів (становить 10 робочих днів) та стосовно питання знищення товарів, що порушують ПІВ здійснюється тільки за згодою правовласника. Перед знищенням товару, компетентні органами можуть брати зразки. Зразки, взяті напередодні знищення, можуть бути використані в освітніх цілях. Правда, у визначеному законопроекті пропонується більш широко викласти поняття “освітні цілі” у вигляді “навчальних цілях та для забезпечення інформування громадськості про товари, які порушують права інтелектуальної власності”. Усвідомлюючи можливу шкоду від контрафактних і піратських товарів як здоров'ю так і навколишньому середовищу регулярно інформування про розмір й небезпеку таких товарів є вкрай необхідною для обізнаності суспільства. До того ж, на нашу думку, необхідно на законодавчому рівні закріпити обов'язковість для органів і зборів звітувати про щорічний обсяг ввезених та вивезених підроблених товарів.

До речі, на нашу думку, досить вдало зазначено у Регламенті, що вразі втрати чинності права інтелектуальної власності митні органи не вживають жодних заходів. На жаль, у вітчизняному законодавстві таке положення відсутнє.

В українському митному законодавстві на відміну від ЄС відсутні положення щодо зупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що пересилаються на митну територію України в міжнародних поштових відправленнях або міжнародних експрес-відправленнях та дострокового випуску товарів, митне оформлення яких зупинено за підозрою у порушенні ПІВ. Їх прийняття також пропонують автори зазначеного законопроекту [16, ст. 400-1 та 401-1]. Більше того, вони прагнуть надавати більше повноважень керівникам органів доходів і зборів України для прийняття рішення про достроковий випуск товарів, митне оформлення яких зупинено за підозрою у порушенні ПІВ. Також у разі наявності підстав, рішення про зупинення митного оформлення та намір застосування процедури знищення невеликих партій товарів приймає керівник органу доходів і зборів [16, ст. 400 та 400-1].

Слід зауважити, що строк імплементації Регламенту ЄС № 608/2013 зазначений в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, й становить 3 роки з дати набрання чинності цією Угодою. Ось чому внесений на розгляд у Верховну Раду України законопроект від 06.05.2016 № 4614, що вразі його прийняття, він вступає в силу через три роки з дня набрання чинності Угоди.

Враховуючи вищенаведене, можемо зробити висновок, що започаткований процес гармонізації національного законодавства стандартам ЄС в Україні почався шлях адаптації вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності до права ЄС та положень Угоди про асоціацію.

Наближення митного законодавства до норм Євросоюзу з питань захисту ПІВ дозволить привести національну систему захисту ПІВ у процесі зовнішньоекономічної діяльності у відповідність до відповідних Регламентів ЄС, сприятиме підвищенню рівня запобігання та протидії переміщенню через митний кордон контрафактних та піратських товарів. Також, викладені положення норм МК України та Регламенту ЄС № 608/2013 щодо митних заходів сприяння захисту ПІВ будуть корисними для практичної діяльності органів доходів і зборів, а також для подальших наукових досліджень цього питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84 – 503 с. – Ст. 2989.
2. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі від 05.02.2008 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 24 – 161 с. – Ст. 970.
3. Regulation (EU) № 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) № 1383/2003 // Official Journal of the European Union.–29 June 2013. – № L 181. – p. 15–34.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75., т. 1 – 83 с. – Ст. 2125.
5. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847-р // Офіційний вісник України. – 2014. – № 77. – С. 178. – Ст. 2197.
6. Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 р. № 391-р // Офіційний вісник України. – 2015. – № 34. – С. 150. – Ст. 1018.

7. Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847 : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 року № 217-р. // Офіційний вісник України. – 2016. – № 26. – С. 72. – Ст. 1044.

8. Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code // Official Journal of the European Union. – 10 October 2013. – № L 269. – р. 1–101.

9. Бенедисюк І. Усовершенствование механизмов защиты прав интеллектуальной собственности в Европейском союзе как ориентир для Украины/ И. Бенедисюк // Закон и жизнь (Leges i vias). – 2015. – № 1. – С. 16–20.

10. *Бабенко Б.І.* Особливості правового регулювання захисту об'єктів права інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України / Б.І. Бабенко, О.В. Миرون // Митна безпека. – 2014. – № 2. – С. 66–71.

11. *Пунда О.О.* Митне забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності: досвід Європейського союзу / О.О. Пунда, Е.С. Молдован, В.П. Жданова // Науковий вісник гуманітарного університету. Сер.: юриспруденція. – 2014. – № 9-2. Т. 1. – С. 111–114.

12. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – 9 с. – Ст. 1175.

13. *Медвідь Ю.О.* Порівняння основних положень законодавства України та ЄС у сфері сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами / Ю.О. Медвідь // Охорона та захист прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України : матеріали круглого столу (м. Хмельницький, 16 жовт. 2014 р.). – Хмельницький, 2014. – С. 44–48.

14. *Капіца Ю.* Питання наближення митного законодавства України з захисту прав інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу / Ю. Капіца // Інтелектуальна власність. – 2006. – №1. – С. 40–44.

15. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.

16. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України : Проект Закону України від 06.05.2016 № 4614 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59005.

Отримано 01.09.2016